

ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ CHƯƠNG TRÌNH NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG ĐÀO TẠO PHÒNG, CHỐNG HIV/AIDS TẠI TRƯỜNG CAO ĐẲNG Y TẾ HẢI PHÒNG

Nguyễn Thị Huệ*; Vũ Đức Long*

TÓM TẮT

Chương trình phòng, chống HIV/AIDS theo module thực hiện tại Trường Cao đẳng Y tế Hải Phòng từ tháng 07 - 2007 đến 06 - 2009 đã giúp học sinh tiếp cận và cập nhật những kiến thức mới, cơ bản về HIV/AIDS. Trên 90% học sinh nắm được cơ chế miễn dịch trong nhiễm HIV/AIDS, điều kiện diệt HIV. 99% học sinh nắm được kiến thức thực hành, kỹ năng chăm sóc và tư vấn cho bệnh nhân (BN) HIV/AIDS, cũng như gia đình họ về các vấn đề liên quan đến HIV/AIDS.

* Từ khóa: HIV/AIDS; Chương trình phòng chống; Hiệu quả.

EVALUATION OF EFFECTIVENESS OF QUALITY IMPROVEMENT TRAINING PROGRAMME ON HIV/AIDS PREVENTION AT THE COLLEGE OF HEALTH HAIPHONG

SUMMARY

Programme on HIV/AIDS prevention in module which was performed at the College of Health Haiphong from July, 2007 to June, 2009 helped students access and update new and basic knowledge about HIV/AIDS. More than 90% of the students understand the immune mechanism in HIV/AIDS infections, conditions in order to kill HIV. 99% of the students learned practical skills on HIV/AIDS patients care, giving consultation to them and their families about the problems related to HIV/AIDS.

* Key words: HIV/AIDS; Programme prevention; Effectiveness.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Việt Nam là một trong những quốc gia có tỷ lệ nhiễm HIV tăng nhanh trên thế giới, trong đó, Hải Phòng, Quảng Ninh... chiếm tỷ lệ cao nhất trong cả nước [1, 2]. Hiện tại, các cơ sở y tế phải tiếp nhận nhiều BN HIV/AIDS, điều này đòi hỏi cán bộ y tế ở các tuyến phải có đầy đủ kiến thức, kỹ năng về phòng chống HIV/AIDS, đồng thời phải có thái độ đúng mực với BN nhiễm HIV/AIDS.

Từ đầu năm 2000, Tổ chức Quốc tế Pathfinder International phối hợp chặt chẽ với Bộ Y tế, Bộ Giáo dục và Đào tạo và 8 trường đại học y trong cả nước, khởi động sáng kiến giúp cải cách chương trình và phương pháp đào tạo y khoa tại Việt Nam. Đến năm 2007, Pathfinder International bắt đầu thực hiện dự án "Tăng cường chất lượng phòng chống HIV/AIDS thông qua cải thiện chất lượng giảng dạy HIV/AIDS tại các trường đại học y và Cao đẳng Y tế Hải Phòng" [3, 4].

* Trường Cao đẳng Y tế Hải Phòng

Phản biện khoa học: PGS. TS. Lê Văn Bào
PGS. TS. Đoàn Huy Hậu

Chương trình đào tạo phòng chống HIV/AIDS đã được thực hiện tại Trường Cao đẳng Y tế Hải Phòng trong những năm qua. Học sinh, sinh viên học theo một module liên tục về phòng, chống HIV/AIDS [5].

Việc đào tạo về phòng, chống HIV/AIDS theo module có cần thiết, phù hợp hay không? có giúp học sinh tiếp thu tốt kiến thức, nâng cao kỹ năng thực hành đối với BN HIV/AIDS hay không?... Nhóm nghiên cứu tiến hành đề tài này nhằm mục tiêu: *Đánh giá hiệu quả chương trình đào tạo phòng, chống HIV/AIDS theo module giúp thay đổi kiến thức, kỹ năng thực hành của học sinh trường Cao đẳng Y tế Hải Phòng.*

ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

1. Đối tượng nghiên cứu.

570 học sinh điều dưỡng trung cấp năm thứ hai khóa học 2007 - 2009 của Trường Cao đẳng Y tế Hải Phòng, chia làm 2 nhóm:

+ Nhóm đối chứng: 285 học sinh được học về HIV/AIDS tại nhà trường (qua việc lồng ghép các môn học khác nhau), nhưng không học chương trình đào tạo phòng, chống HIV/AIDS theo module.

+ Nhóm can thiệp: 285 học sinh học về HIV/AIDS theo module.

2. Phương pháp nghiên cứu.

Nghiên cứu mô tả cắt ngang, can thiệp có đối chứng.

- Lập bảng câu hỏi tìm hiểu tự điền nhằm đánh giá kiến thức của học sinh về:

+ Cấu tạo, đặc điểm sinh học và sức đề kháng của HIV.

+ Đường lây truyền và biện pháp phòng tránh.

+ Cơ chế miễn dịch trong nhiễm HIV/AIDS.

+ Giai đoạn cửa sổ và xét nghiệm HIV/AIDS, điều trị bằng ARV.

+ Nhiễm trùng cơ hội và dự phòng.

+ Xử trí khi phơi nhiễm HIV.

- Đánh giá kỹ năng thực hành của học sinh thông qua lập kế hoạch chăm sóc BN HIV/AIDS tại Khoa Truyền nhiễm, Bệnh viện Việt Tiệp, Khoa Lao/HIV, Bệnh viện Lao và Bệnh phổi Hải Phòng.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÀN LUẬN

Bảng 1: Hiểu biết của học sinh về cơ chế miễn dịch trong nhiễm HIV/AIDS.

KIẾN THỨC	TRẢ LỜI ĐÚNG	
	Nhóm chứng (n = 285)	Nhóm can thiệp (n = 285)
Về tế bào đích trong cơ thể bị HIV xâm nhập và phá hủy	83 (29,1%)	269 (94,4%)
Về vai trò của tế bào CD4 và tế bào lympho trong cơ thể	6 (2,1%)	275 (96,5%)

Tỷ lệ học sinh ở nhóm can thiệp hiểu trả lời đúng về tế bào đích trong cơ thể bị HIV xâm nhập và về cơ chế miễn dịch từ khi nhiễm HIV đến chuyển sang giai đoạn AIDS, thể hiện ở ý nghĩa của số lượng tế bào CD4 và tế bào lympho cao hơn nhóm chứng.

Bảng 2: Hiểu biết về cấu tạo, đặc điểm sinh học và sức đề kháng của HIV.

KIẾN THỨC	TRẢ LỜI ĐÚNG	
	Nhóm chứng (n = 285)	Nhóm can thiệp (n = 285)
Về chất liệu di truyền	80 (28,1%)	257 (90,%)
Về nhiệt độ diệt HIV	18 (6,3%)	164 (57,5%)
Về vị trí tồn tại của HIV trong dịch thể	102 (35,1%)	274 (96,1%)

Ở nhóm can thiệp, 96,1% học sinh trả lời đúng cao hơn nhóm chứng về vị trí trong cơ thể mà HIV tồn tại, 90,2% biết cấu tạo của HIV. Về hiểu biết điều kiện diệt HIV như phải luộc sôi dụng cụ bao lâu mới diệt được HIV, cả 2 nhóm đối tượng đều đạt tỷ lệ thấp và tất cả đều không biết dung dịch xà phòng có diệt được HIV hay không?.

3. Hiểu biết về đường lây truyền và biện pháp phòng tránh, đặc biệt là phòng lây truyền mẹ - con.

- > 95% học sinh ở cả 2 nhóm trả lời đúng về 3 đường lây truyền chính của HIV.

- Hầu hết các em biết lạm dụng rượu, bia cũng là một nguy cơ cao làm tăng lây truyền HIV.

- 9,1% số học sinh ở nhóm không được học về HIV/AIDS theo module hiểu sai cho rằng sinh hoạt chung như ăn, ở, bắt tay với người nhiễm HIV có khả năng làm lây truyền HIV. 75,4% cho rằng không cần sử dụng bao cao su khi cả 2 người cùng nhiễm HIV.

- Ở nhóm được học về HIV/AIDS theo module, > 95% học sinh hiểu về lây truyền HIV mẹ - con và các biện pháp làm giảm lây truyền. Trong khi học sinh ở nhóm chứng, phần lớn không trả lời hoặc trả lời sai.

Bảng 3: Hiểu biết của học sinh về giai đoạn cửa sổ và xét nghiệm HIV/AIDS.

KIẾN THỨC	TRẢ LỜI ĐÚNG	
	Nhóm chứng (n = 285)	Nhóm can thiệp (n = 285)
Về giai đoạn cửa sổ	11(3,8%)	196 (68,8%)
Về thời gian cửa sổ	75 (26,3%)	206 (72,3%)
Về khả năng lây HIV ở giai đoạn cửa sổ	75 (26,3%)	278 (97,5%)

Hầu hết học sinh sau can thiệp đã biết về giai đoạn cửa sổ và trả lời đúng các câu hỏi về thời gian xét nghiệm, thời điểm nên xét nghiệm tình trạng nhiễm HIV.

5. Hiểu biết của học sinh về điều trị bằng ARV.

Ở nhóm được học về HIV/AIDS theo module, 98,9% học sinh nhận thức đúng HIV tồn tại vĩnh viễn trong cơ thể, mặc dù BN được điều trị ARV. Phần lớn cả 2 nhóm học sinh đều biết thuốc điều trị kháng virut. Nhưng mục đích điều trị ARV giúp phục hồi chức năng miễn dịch lại có sự khác biệt khá rõ: 96,5% học sinh sau can thiệp trả lời đúng, trong khi ở nhóm chứng là 5,9%.

6. Hiểu biết về nhiễm trùng cơ hội và dự phòng nhiễm trùng cơ hội.

96,1% học sinh sau can thiệp đều biết một số nhiễm trùng cơ hội thường gặp ở BN HIV/AIDS, 94% trả lời đúng việc dùng cotrimoxazol để dự phòng nhiễm trùng cơ hội. Trong khi đó, ở nhóm chứng chỉ có 10 em (3,5%) biết về nhiễm trùng cơ hội và 15 em (5,3%) biết cotrimoxazol dùng để điều trị dự phòng nhiễm trùng cơ hội.

Bảng 4: Hiểu biết về xử trí khi phơi nhiễm HIV.

KIẾN THỨC	TRẢ LỜI ĐÚNG	
	Nhóm chứng (n = 285)	Nhóm can thiệp (n = 285)
Về xử trí vết thương chảy máu phơi nhiễm HIV	47 (16,5%)	258 (90,5%)
Về xử trí phơi nhiễm HIV qua niêm mạc mắt	147 (51,6%)	271 (95,1%)
Về điều trị ARV cho những trường hợp có nguy cơ phơi nhiễm cao	17 (6,0%)	224 (78,6%)

258 học sinh (90,5%) sau can thiệp đã nắm được khi bị phơi nhiễm HIV cần để cho máu chảy tự nhiên, 271 học sinh (95,1%) trả lời đúng về xử trí phơi nhiễm HIV qua niêm mạc mắt, 224 học sinh (78,6%) sau can thiệp biết tiến hành điều trị ARV cho những trường hợp có nguy cơ phơi nhiễm cao.

8. Kỹ năng chăm sóc BN HIV/AIDS.

- 40,3% học sinh ở nhóm chứng được học kiến thức chăm sóc BN HIV/AIDS trong chương trình điều dưỡng truyền nhiễm, nhưng hầu hết chưa trực tiếp thực hành chăm sóc cho BN.

- Sau can thiệp, 99% học sinh đã nắm được kiến thức thực hành, kỹ năng chăm sóc BN HIV/AIDS, trực tiếp tham gia chăm sóc BN mà không sợ lây nhiễm, với thái độ tốt, giảm bớt sự kỳ thị đối với những BN này. Phần lớn đã biết cách chăm sóc những dấu hiệu đặc biệt của BN HIV/AIDS, như sốt kéo dài, ỉa chảy kéo dài, hội chứng suy mòn, chăm sóc cận tử...

9. Tư vấn về HIV/AIDS.

Sau khi học xong module HIV/AIDS, đa số các em tự tin hơn, có thể tư vấn cho BN HIV/AIDS và gia đình họ. Các em đã hiểu được kiến thức và kỹ năng cơ bản khi tiếp xúc và tư vấn cho đối tượng này.

10. Hiểu biết về luật phòng, chống HIV/AIDS.

Ở nhóm chứng, 135 học sinh (47,4%) trả lời đã biết về luật phòng, chống HIV/AIDS. Nhưng khi hỏi về các chương trình phòng chống HIV/AIDS tại Hải Phòng thì không có học sinh nào trả lời được hoặc trả lời sai.

Sau can thiệp, học sinh biết thêm nhiều chương trình phòng chống HIV/AIDS can thiệp hiện có tại Hải Phòng như: chương trình

giảm thiểu tác hại, hoạt động điều trị, chăm sóc hỗ trợ người nhiễm HIV/AIDS, các hoạt động can thiệp dự phòng, chương trình phòng lây truyền HIV mẹ - con, chương trình tư vấn xét nghiệm tự nguyện...

11. Đánh giá kiến thức của học sinh thông qua báo cáo nhóm tại các cơ sở thực hành cộng đồng.

Tại các cơ sở thực hành cộng đồng, học sinh được đánh giá kiến thức theo báo cáo nhóm (có quy định mẫu báo cáo nhóm). Báo cáo nhóm cho thấy kiến thức sâu sắc và thực tế về phòng chống HIV/AIDS, các em đã thu thập số liệu có ý nghĩa như: số người đến tư vấn xét nghiệm tự nguyện tại trung tâm trong 1 tuần, 1 tháng; số BN nhiễm HIV chủ yếu ở đối tượng sử dụng ma túy theo đường tĩnh mạch, gái nhà hàng...

KẾT LUẬN

- Chương trình phòng, chống HIV/AIDS theo module giúp học sinh sau học tập tiếp cận và cập nhật những kiến thức mới, cơ bản. > 90% học sinh nắm được cơ chế miễn dịch trong nhiễm HIV/AIDS, điều kiện diệt HIV, đường lây truyền của HIV, các biện pháp phòng tránh, đặc biệt là biện pháp phòng lây truyền HIV mẹ - con, đã hiểu cơ bản về nguyên tắc điều trị bằng ARV và điều trị dự phòng các bệnh nhiễm trùng cơ hội, quy trình xử trí khi bị phơi nhiễm với HIV.

- 99% học sinh nắm được kiến thức thực hành, kỹ năng chăm sóc cho BN HIV/AIDS, có thể tư vấn cho họ và gia đình họ về các vấn đề liên quan đến HIV/AIDS, nắm được luật phòng, chống HIV/AIDS và các chương trình can thiệp quốc gia như: chương trình giảm thiểu tác hại, hoạt động điều trị, chăm sóc hỗ trợ người nhiễm HIV/AIDS.

KIẾN NGHỊ

Cần giảng dạy về module phòng, chống HIV/AIDS cho đối tượng điều dưỡng trung cấp và cao đẳng ngay từ năm thứ nhất để học sinh có kiến thức sớm hơn, phục vụ cho quá trình thực hành ở cả môn học khác và trong những năm tiếp theo nhằm đáp ứng yêu cầu về nhiệm vụ hiện tại và tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cục Phòng chống AIDS Việt Nam. Số liệu đường lây của các ca nhiễm HIV tại Việt Nam. Tháng 06/2009.

2. Sở Y tế Hải Phòng. Số liệu về đường lây của các ca nhiễm HIV từ 1993 đến tháng 6 - 2009. 2009.

3. Trường Cao đẳng Y tế Hải Phòng Tập bài giảng "chương trình phòng, chống HIV/AIDS". 2008.

4. PATHFINDER INTERNATIONAL. Báo cáo điều tra nhanh trước can thiệp dự án nâng cao chất lượng đào tạo dự phòng HIV/AIDS trong Trường Đại học Y và Trường Trung cấp Y Hải Phòng. tháng 11/2007.

5. PATHFINDER INTERNATIONAL. Tài liệu Hội thảo cập nhật kiến thức về HIV/AIDS. Hải Phòng. Từ ngày 29 - 2 đến 07 - 03 - 2008. 2008.

